

Asia: VN/2646/2024

Lausuntopyyntö Pohjoisen Suomen ohjelmaluonnoksesta

3.1 Kestävä kasvu ja uudistavat investoinnit

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään:

-

3.2 Puhdas energia ja digitaalinen puhdas kasvu

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään:

Cinialla on mittava kokemus Suomen energiayhtiöiden tietoliikenne- ja tietoturva-asioissa. Jakeluverkkojen keskeinen kehityssuunta on yhä pienempien yksiköiden muodostaminen verkkoon. Energiantuotannossa sadat pienemmät tuotantolaitokset korvaavat tai tukevat suuria tuotantolaitoksia. Pieniä tuotantolaitoksia ovat esimerkiksi tuulipuistot, akut ja virtuaaliakut, energiavarastot, sekä kuluttajien ja yritysten aurinkovoimalat. Niinikään jakeluverkkojen hallittavuudelta vaaditaan paljon, ja moderneissa jakeluverkoissa etäyhteydellä hallittavien automaatiopisteiden määrä on yli 10-kertaistunut viimeisen 15 vuoden aikana.

Jakeluverkkojen monimutkaistuessa niiden automaattinen keskitetty ohjaaminen on vaativaa, koska kasvavan oman automaation lisäksi jakeluverkon ja kantaverkon pitää toimia tiiviissä yhteistyössä voimalaitosten kanssa. Tietoliikenneyhteydet ovat keskeisessä roolissa keskitetyn ohjauksen toteuttamiseksi.

Pohjois-Suomen erikoisuutena ovat pitkät etäisyydet sekä itärajan läheisyys. Suurin osa moderneista automaatioverkoista luottaa mobiiliyhteyksiin yleensä kahta eri operaattoria käyttäen, kuitenkin niin, että keskeisimmät kohteet (sähköasemat, tuulipuistot, voimalaitokset) käyttävät pääasiallisena yhteystapanaan kuituyhteyttä, ja mobiiliverkko toimii varayhteytenä. Langattomien verkkojen häirintää on helppoa tehdä rajaa ylittämättä, ja häirinnän vaikutus olisi suurinta itärajan tuntumassa.

Näistä syistä Cinia ehdottaa toimenpiteitä:

- Alueellisten kuituverkkojen rakentaminen tulisi toteuttaa niin, että rakentamisessa otetaan huomioon energiasektorin tarpeet.
- Keskeiset sähköasemat ovat kahden fyysisesti erillisen verkon saavutettavissa
- Muuntamojen ja erotinasemien yhteyksiä pyritään rakentamaan kuituyhteyksillä muodostamalla yhteisrakentamiseen käytännöt
- Tuulipuistojen toteuttamiseksi tarvitaan aina kuituyhteyksiä, mutta näiden rakentaminen on usein erittäin kallista. Tuulipuistohankkeiden houkuttelemiseksi alueellisilla kuituverkoilla tulisi olla mahdollisuus pyytää tukirahoitus yksittäisille kuituyhteyksille joita hyödynnettäisiin tuulipuiston tietoliikenneyhteyksille.
- Muuntamo- ja erotinasemien yhteydet tulisi mahdollisuuksien mukaan toteuttaa kuituyhteydellä. Tätä varten automaatioverkon suunnittelu tulisi tehdä yhteistyönä alueellisten kuituverkkotoimijoiden kanssa niin, että kuituyhteyksien toteuttaminen automaatiokohteiden välille on tukikelpoista alueesta riippumatta. Tuen tavoitteena olisi näin motivoida jakeluyhtiöitä tekemään yhteistyötä kuituverkkooperaattoreiden kanssa.
- Valokuituoperaattorit sitoutuvat tarjoamaan ”mustaa kuitua” (fyysinen kuitu ilman aktiivilaitteita)
- Vastavuoroisesti sähköverkon kaivuutyöt tulisi tehdä yhteisrakentamisena niin, että samaan kaapeliojaan asennetaan aina sähkökaapelin lisäksi valokaapeli, josta tuen alainen operaattori antaa kuituparin sähköyhtiön käyttöön.
- Tilanteissa, joissa sähköyhtiöiden tietoliikenneyhteyksiä toimitetaan alueellisen kuituverkon kautta, sähköverkkoyhtiöille annetaan mahdollisuus hallinnoida verkkoa omien yhteyksiensä osalta (ns. musta kuitu) ja toisaalta mahdollisuus toteuttaa aktiivilaitteiden osalta virransyöttötoteutukset omien standardiensa mukaan (>24h varakäyntivaatimus)

3.3 Kestävä matkailu

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään:

-

3.4 Osaaminen ja työvoiman saatavuus

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään:

-

3.5 Turvallisuus, huoltovarmuus & omavaraisuus

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään:

-

3.6. Saavutettavuus

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään:

Cinia on Suomen valtion pääomistama (77,5%) toimija, jonka keskeisenä tavoitteena on rakentaa, ylläpitää ja turvata Suomen kriittistä infraa niin paikallisella, valtakunnallisella kuin kansainvälisellä tasolla. Viime päivinä Cinian merkittävä rooli tietoliikenneyhteyksien rakentajana on tullut ilmi merikaapeliuutisoinnissa. Parhaillaan Cinia edistää kansainvälistä Far North Fiber -hanketta, jossa pohjoinen Suomi on keskeisesti mukana. Valokuiturakentamisen lisäksi Cinia tuottaa kyberturvallisuus- ja ohjelmistoratkaisuja.

Cinia haluaa lausunnossaan ottaa erityisesti kantaa kohtaan 3.6. Saavutettavuus sekä sen alatoimenpiteeseen 39 Edistetään digitalisaatiota uudistamalla lakia kiinteän laajakaistan rakentamisen tuesta Pohjois-Suomen kunnissa (max. 8 % kuntaosuus).

Cinia on vuosien 2021-2024 aikana tehnyt valokuituhankkeisiin liittyvää yhteistyötä useiden maakuntaliittojen kanssa ja sen lisäksi on tehty investointitarpeen määrittelyä neljälle maakuntaliitolle: Lapin liitto, Kainuun liitto, Pohjois-Karjalan liitto sekä Päijät-Hämeen liitto. Traficomien tilastojen perusteella valokuitusaatavuus on jakanut Suomen kahtia: idässä ja pohjoisessa valokuitusaatavuus on merkittävästi heikompaa kuin lännessä ja etelässä (<https://www.traficom.fi/fi/ajankohtaista/lahes-80-lla-suomalaisista-kotitalouksista-saatavilla-nopea-kiinteä-nettisyhteys>).

Cinia esittää seuraavia toimenpiteitä laajakaistarakentamisen edistämiseksi:

1) Julkista tukea saavien hankkeiden kuntarahoitusosuus on oltava kaikille kunnille sama ja mahdollisimman matala, esimerkiksi 0-8%. Pohjoisessa Suomessa kuntien fyysiset koot ovat moninkertaisia muihin maakuntiin verrattuna. Samanaikaisesti kunnat saattavat esimerkiksi Traficomien rahoituksessa olla kaikkein korkeimmassa omarahoitusluokassa (33%). Nykyinen kuntien taloudellinen tilanne ei mahdollista valokuituhankkeiden edistämistä. Kuntien fyysinen koko kasvattaa valokuituhankkeiden investointitarpeen kokonaiskustannusta ja se tulisi huomioida tukirahoituksessa. Omarahoitusosuuden lisäksi tulee kuitenkin tarkastella myös muita tukinstrumenttien ominaisuuksia, jotta ne kannustaisivat nopeammassa tahdissa edistämään valokuiduttamista Suomessa.

2) Kyläverkkotukien yhtenä arviointikriteerinä käytetään kaupunki-maaseutu-luokitusta. Cinia esittää tämän kriteerin uudelleenarviointia. Kriteeri suosii rahoituksen suuntaamista harvaan asutulle maaseudulle, missä kuluttajia on vähiten. Kuitenkin Traficomien tilastojen mukaan vuonna 2023 valokuidun saatavuus maaseudun paikalliskeskustoissa oli 72% (taajamat) ja ydinmaaseudulla 54%. Kaupungin kehysalueella saatavuus oli 55% ja kaupungin läheisellä maaseudulla 44%. Harvaan asutulla maaseudulla saatavuus oli 42%. On tärkeää, että kaupungin kehysalueet ja kaupunkien läheinen maaseutu huomioidaan myös täysipainoisesti tukirahoituksessa, sillä kaupungin läheisyys ei ole tae yhteyksien laadusta eikä se tähän mennessä ole houkuttanut myöskään markkinaehtoisia rakentajia investoimaan alueelle. Esimerkiksi maakuntakeskusten läheiset, maaseutumaiset kunnat saattavat merkittävästi kärsiä kyseisestä rahoituskriteeristä.

3) Suomen tulisi teettää valtakunnallinen selvitys valokuitutoimijuuksien tulevaisuusskenaarioista ja reunaehdoista. Useilla alueilla on tilanne, että tukirahalle ei löydy hakijoita eli alueelta puuttuvat kyvykkäät toimijat: kyse ei ole pelkästään kertainvestoinnin tekemisestä, vaan verkon pitkäkestoisesta ylläpidosta ja sen toiminnan turvaamisesta. Suomessa tulisi tarkastella ja löytää keinoja kannustaa entistä kestävämpien valokuitutoimijuuksien rakentamiseen. Erityisesti Lappiin on syntynyt suuri määrä pieniä, osuuskuntamaisia toimijoita, mikä on johtanut kentän fragmentoitumiseen. Verkon rakentamisen lisäksi heillä on julkisen tuen tuoma velvollisuus ylläpitää verkkoa samojen kriteerien mukaisesti kuin valtakunnallisilla operaattoreilla. Alueen huoltovarmuus ja kriittisen infran toimintakyky tulisi varmistaa myös jatkossa esimerkiksi selvittämällä yhteisen palveluyhtiömallin mahdollisuuksia, jolloin verkkojen toimintavarmuudesta ja ylläpidosta voitaisiin varmistua kylätasoa laajemmalti. Pohjoisen Suomen geopolittisen aseman takia on erityisen tärkeää, ettei verkkojen sirpaleinen omistus ja ylläpito muodostu esteeksi kriittisen infran hyödyntämiselle.

4) Hyvät yhteydet ovat keskeinen turvallisuus- ja huoltovarmuuskysymys. Cinian tekemissä selvityksissä sekä Lapin ja Kainuun liitolle korostuu itärajan läheisyys kunnissa ja sen aiheuttamat haasteet erityisesti mobiiliteknologialla toteutetuille tietoliikenneyhteyksille. Mikäli näillä alueella ei ole riittävästi kuitua ja mobiiliteknologioita ei voida riittävästi kehittää rajan läheisyydessä tai ne tulevat häiriytyksi, alueen kriittinen infra ei riitä tulevaisuuden tarpeisiin ja/tai poikkeustilanteista selviämiseen. Tietoliikenneyhteyksien tulisi olla erityisen luotettavia maantieteellisesti kriittisimmillä alueillamme.

5) Laajakaistatukihankkeiden käsittelyn tulisi olla koko Suomessa tasalaatuista ja yhtenäistä ja siihen tarvittava osaaminen ajan tasalla. Kriittisen infran rakentamisen esteeksi ei saisi muodostua se, että asiaa käsittelevillä viranomaisilla on paikallisia eroavaisuuksia asian ratkaisemisessa tai substanssiosaaminen tietoliikenneyhteyksien tarpeellisuudesta on puutteellinen. Pahimmillaan tunnistetut laatuerot tukihakemusten käsittelyssä voivat johtaa siihen, että usean maakunnan alueella toimivat valokuitutoimijat eivät jätä hakemuksia alueelle, jonka päätökset koetaan eroavan muilta alueilta.

6) Koska Traficomien saatavuustilastojen perusteella on selvää, että Itä- ja Pohjois-Suomi ovat jääneet jälkeen eteläisen ja läntisen Suomen tietoliikenneyhteyksien kehittämistähdista, digitaalisen tasa-arvon varmistamiseksi koko Suomessa Itä- ja Pohjois-Suomeen tulisi kohdistaa joko erillinen tukiohjelma tai sinne suunnatun tuen tulisi sisältää erityisiä kannusteita. Ohjelmaluonnoksessa mainittu 53ME tukiohjelma kyläverkkojen rakentamiseen on investointitarpeeseen nähden riittämätön, sillä investointitarve valokuituyhteyksiin on satoja miljoonia euroja. Maakuntaohjelmissa usein tavoitellaan hyvin korkeita talouskohtaisia saatavuuslukuja, mutta ei osoiteta tavoitteen saavuttamiseksi taloudellista resurssia.

7) Suomen laajakaistarakentamiseen liittyvä tukijärjestelmä tulisi yhtenäistää ja harmonisoida tuen käytön edistämiseksi.

Hyvät yhteydet lisäävät kansalaisten digitaalista tasa-arvoa, jonka pitäisi olla sijainnista riippumaton. Tietoliikenneyhteydet läpileikkaavat kaikkia elämäntilamme ja tukevat alueen turvallisuutta, kilpailukykyä, elinvoimaa sekä viihtyvyyttä. Esimerkiksi soteuudistuksen myötä digitaalisia palveluja tarjotaan tilalle fyysisen palveluverkon supistuessa maaseudulla: tämä tarkoittaa sitä, että noilla alueilla, joista fyysiset palvelut poistuvat, digitaalisten yhteyksien ja käyttäjien valmiudet pitäisivät olla erityisen korkealla tasolla.

Suomi on hyvin pitkälle luottanut mobiiliyhteyksien riittävän arkiseen käyttöön, mutta huoltovarmuus ja turvallisuus vaativat toimintavarmempia tietoliikenneyhteyksiä. Uuden sukupolven mobiiliyhteyksien kehittyminen vaatii taustalleen kattavaa valokuituverkostoa. Suomessa on kuluneen vuoden aikana raportoitu merkittävää kuuluvuuksien heikentymistä liittyen 3G-verkon alasajoon. Tämä uhkaa niin alueen turvallisuutta, huoltovarmuutta kuin elinkeinoja. Uudet G-teknologiat, joihin Pohjoisen Suomen ohjelmaluonnoksessa viitataan, nojaavat valokuidun suorituskykyyn eikä niitä voida ottaa käyttöön alueilla, joissa ei ole kattavaa valokuituverkostoa.

Itä-Suomen yliopistossa tehdyn tutkimuksen mukaan (apulaisprofessori Olli Lehtinen) valokuitu vaikuttaa väestönkehitykseen positiivisesti, sillä se mahdollistaa talouden ja osaamisen hajauttamisen eli yrittämisen ja työnteon myös perinteisten kasvukeskusten ulkopuolella. Hyvillä yhteyksillä on selkeä mahdollistava vaikutus esimerkiksi elinkeinotoiminnan kehittämiseen.

3.7 Pohjoinen yhteistyö

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään:

-

Muut huomiot ohjelmaluonnoksesta

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään:

-

Jaakkola Minna
Cinia Oy